

Een „vergeten” waarneming van de Rode Rotslijster, *Monticola saxatilis* (L.)

door

J. KIST

Onlangs werd mijn aandacht gevestigd op een in „Natura” (48, no. 6) verschenen artikeltje van de heren J. KAMPHUIS, J. B. BOS en A. G. VAN DAM, waarin zij mededeling doen van de waarneming van een Rode Rotslijster (*Monticola saxatilis* (L.)) op 22 en 23 april 1951 nabij Borger Compagnie. Daar deze waarneming hetzij aan de ornithologische wereld is ontsnapt, hetzij (maar dan ten onrechte) zonder nadere toetsing als onwaarschijnlijk ter zijde is gesteld, acht ik het van belang haar eens kritisch te bespreken. De betreffende passage luidt als volgt:

„Op 22 April j.l. zagen we op een perceel bouwland vlak achter de boerderij „een zestal tapuiten in gezelschap van een zeer bijzondere, mooi gekleurde vogel, „die bij determinatie noch in „Zien is kennen”, noch in THYSSÉ's vogelboekje te „vinden was.

„Bij naslaan in v. DOBBEN's „Wat vliegt daar”? kwamen we tot de conclusie, dat „het de r o t s l i j s t e r was. (Tot deze conclusie kwam ook Drs. Fop. I. BROUWER „uit Haren, die ik hierover een brief met beschrijving van de vogel had gezon- „den.)

„De vogel zag er als volgt uit: Kop en hals volkomen egaal grijsblauw, op de „rug in punt tussen de vleugels in donkerder tint uitlopend. In dit donkerder „gedeelte tussen de vleugels een opvallende lichte vlek in iets lichter grijs-blauw „dan dat van kop en hals. De borst rood gekleurd en scherp gescheiden van het „blauw van kop en hals, naar de staart overgaand in geel-rood.

„De vleugels bruin met gele streepjes en stipjes. Bij 't opvliegen staart rood tot „oranje-rood.

„Grootte ca. anderhalf maal grootte van de tapuit. Snavel donker. We hebben „hem gedurende twee dagen kunnen observeren, daar hij al die tijd in gezel- „schap van de tapuiten op datzelfde perceel bleef fourageren. Hij was tot op ca. „25 m te benaderen en is tegelijk met de tapuiten weer vertrokken.”

Dat de drie — kennelijk niet ornithologisch gespecialiseerde — waarnemers een vogel hebben gezien waarvan men met de beste wil van de wereld niets anders kan „maken” dan de zo uniek gekleurde Rode Rotslijster, behoeft naar mijn mening geen betoog. Want in de contreien van Europa (en wellicht geldt dit voor de gehele wereld) is een zangvogel met grijsblauwe kop en hals, rode onderdelen en oranje-rode staart een ♂ Rode Rotslijster in zomerkleed. En in zoverre lijkt de determinatie reeds buiten twijfel.

Niettemin zijn er in de beschrijving van de vogel enige punten, die opheldering behoeven en — vooral bij degenen, die de Rode Rotslijster op zijn zuidoepese broedplaatsen hebben geobserveerd — zo op het eerste gezicht de waarneming niet geheel ontwijfelbaar doen schijnen. Aan de beschrijving ontbreekt namelijk één der markantste veldkenmerken, te weten de w i t t e rugvlek, welke bij het ♂ van de Rode Rotslijster zowel in de zit als in de vlucht onmiddellijk opvalt. En voorts wordt ook niet gerept van de e g a a l don-

kere, in het veld zwart lijkende vleugels. In stede daarvan beschrijven de waarnemers — en in zoverre is er van een onvolledigheid van hun waarneming geen sprake — een weliswaar opvallende, maar licht grijsblauwe rugvlek en bruine vleugels met gele streepjes en stipjes. Vraag: hoe laat zich dit rijmen met het zo bekende „gangbare” zomerkleed van het ♂ Rode Rotslijster?

Zoals in zoveel gevallen verschaft ook hier „The Handbook of British Birds” weer eens de oplossing. Want daaruit blijkt, dat de waarnemers een geheel normaal kleed hebben gezien, en wel het ten dele nog niet afgesleten „verse” zomerkleed, dat men in Europa niet of slechts voor korte tijd te zien krijgt!

Wat is namelijk het geval? De Rode Rotslijster (ik bedoel hier steeds het ♂) ruit tweemaal 's jaars. In de nazomer, vlak voor zijn vertrek naar tropisch Afrika, vindt een volledige rui van lichaams- en vleugelveren plaats, waarbij de zo fraaie kleuren van het zomerkleed „verduisterd” worden door lichte en donkere vederranden en -zomen. Door een tweede rui van alleen de lichaamsbevedering — in de wintermaanden december-maart, wanneer de vogel dus nog steeds in zijn overwinteringsgebied verblijft — ontstaat nu het zomerkleed. In dit verse kleed zijn weliswaar de opvallende „zomerkleuren” duidelijk aanwezig, maar de blauwe en rode veren hebben lichte punten, terwijl de veren van de middenrug niet egaal wit zijn, maar — en hier komt het voor de onderhavige waarneming op aan — „white with slate-blue tips”! Op een afstand van ongeveer 25 m maakt deze rugtekening in het veld uiteraard de indruk van een „opvallende lichte vlek in iets lichter grijsblauw dan dat van kop en hals”, zoals de heren KAMPHUIS c.s. dit beschrijven. Het zo juist geruide zomerkleed is bij de Rode Rotslijster onderhevig aan een snel verlopend afslijtingsproces, waardoor de vederpunten geleidelijk verdwijnen. Het „Handbook” zegt hierover: „In this plumage tips of feathers soon wear off and even by April whole head and neck are uniform slate, white on back and scapulars gradually becomes more extended and purer, and underparts become uniform chestnut, while light tips and fringes of wingfeathers and coverts wear off almost completely”. Uit deze passage blijkt, dat het zo bekende „egale” zomerkleed van de Rode Rotslijster in feite een afgesleten kleed is, dat echter reeds vrijwel compleet is wanneer de vogel eind april of begin mei zijn broedgebied weer betreft. Het „verse” zomerkleed krijgt men in Europa nimmer te zien (vandaar wellicht, dat handboeken als dat van HARTERT en NIETHAMMER dit kleed niet vermelden); en alleen gedurende korte tijd na aankomst heeft men de kans nog de restanten van dit kleed waar te nemen. En dit nu deden de drie waarnemers op 22 en 23 april!

Ook het feit, dat de waarnemers geen egaal donkere vleugels zagen, is op eenvoudige wijze te verklaren. De slagpennen en vleugeldekveren van het winterkleed hebben immers lichte punten en zomen, welke aan een sterke afslijting onderhevig zijn en ten tijde van de

voorjaartrek vrijwel verdwenen zijn. Kennelijk was dit afslijtingsproces bij onze zo vroeg in het voorjaar waargenomen vogel nog niet voltooid.

De beschrijving van de vleugels hebben de waarnemers zó nauwkeurig gegeven, dat daaruit zelfs de conclusie kan worden getrokken, dat het waargenomen exemplaar een ♂ in eerste zomerkleed was. De waarnemers spreken immers van „bruin met gele streepjes en stipjes”. Alleen de jonge vogels hebben namelijk op de vleugeldekveren en de binnenste armpennen geelachtige stipjes, terwijl bij deze exemplaren ook de vleugels meer bruin dan bruinzwart en de vederpunten en -zomen meer geelachtig dan witachtig zijn. Al deze kenmerken wijzen duidelijk op een eerstejaarsvogel.

Na bovenstaande uiteenzetting lijkt het mij bezwaarlijk voor betwisting vatbaar, dat de drie waarnemers metterdaad een Rode Rotslijster hebben waargenomen. Daar deze soort niet eerder in Nederland werd vastgesteld, betekent zulks, dat onze avifaunistische lijst weer eens met een dwaalgast is verrijkt.

De Rode Rotslijster is een broedvogel van het zuid-palaeërtisch gebergte, die in tropisch Afrika, India en China overwintert. Hij behoort dus in onze streken niet thuis en werd dan ook hoogst zelden in België, Duitsland (Helgoland) en Groot Britannië (zelfs op Fair Isle) in het voor- en najaar aangetroffen. De meteorologische omstandigheden zullen er wel mede de oorzaak van zijn geweest, dat onze vogel zijn doel zo ver voorbij geschoten heeft.

Enige broedvogels in Noord-Brabant

door

Sj. BRAAKSMA, W. H. Th. KNIPPENBERG en V. LANGENHOFF

(vervolg)

(met 1 tekstfiguur)

Boomleeuwerik, *Lullula arborea arborea* (L.)

Ondanks de verliezen aan heidegrond, die Noord-Brabant de laatste decennia heeft geleden, kan men nog op tal van plaatsen genieten van het melodieuze gezang van de Boomleeuwerik, die zich niet alleen op de nog gespaarde heide en in dennenaanplantingen, maar ook op vele ontginningen weet te handhaven. Hoe groot het aantal broedvogels is, valt moeilijk nauwkeurig te bepalen. Onderstaande gegevens bieden enig houvast, al moet enerzijds t.a.v. de vroege zangdata de nodige reserve worden betracht (niet alle voorjaarszang is broedvogelzang!), terwijl anderzijds onze opsomming zeker onvolledig is, omdat vele terreinen niet intensief zijn onderzocht. B. VAN DOOREN, die ons een aantal gegevens verstrekte over de omgeving van Eindhoven, noemde de Boomleeuwerik enige